

H A B E R L E R

Nekroloji

Profesör Orhan Burian :

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Edebiyatı Profesörlerinden Orhan Burian, tuttuğu amansız hastalıktan kurtulamıyarak Ankara'da 5 Mayıs 1953 de hayata gözlerini yumdu.

Profesör Burian, bizzat yazdığı hâl tercümesinden¹ öğrendiğimize göre, 1914 de Üsküdar'da Bağlarbaşı'nda dünyaya gelmiş, 1932 de Kabataş Lisesini bitirip İngiltere'de Cambridge Üniversitesinde İngiliz edebiyatı tahsil ettikten ve 1936 da me'zun olduktan sonra yurda dönerek Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne Doçent tâyin edilmiş, 1947 de Amerika'nın Princeton Üniversitesinde iki sene araştırmalarda bulunmuştur. 1951 de Profesör olan Orhan Burian'ın, te'lif ve tercüme sahasında bir hayli eser verdiğini² ve her yeni eserinin, kendisi için bir tekâmül safhası teşkil ettiğini biliyoruz.

Daha pek uzun seneler hizmet edecek bir çağda sönüp giden bu genç ilim adamı, bilgisi kadar iyi ahlâkı ve doğrulu ile de temayüz etmişti. Son zamanlarda *Ufuklar* adıyla şekil ve muhteva bakımından pek güzel bir fikir dergisi çıkarıyordu.

Doçent Suad Yakub Baydur :

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin klâsik filoloji Doçenti

Doktor Suad Yakub Baydur, 5 Ağustos 1953 günü Şile plajında, bir deniz kazası neticesinde vefat etti.

Doktor Suad Baydur, 1912 de Tosya'da dünyaya gelmiş, İzmir Lisesinden me'zun olmuş, Almanya'da Heidelberg üniversitesinde klâsik filoloji tahsil etmiş bir müstesna kabiliyetti. Kısa bir müddet Ankara'da Atatürk Lisesi'nde lâtince öğretmenliği edip bilahere İstanbul Üniversitesi'ne asistan olarak intisab eden Suad Baydur, 1950 senesinde Doçentlik imtihanını başarı ile geçirmiş ve eylemli olarak hizmete başlamıştı.

Bizde de artık ehemmiyeti anlaşılan Yunan-Lâtin kültürünün yurdumuza yayılmasını te'min edecek bu ender kıymetin, uzun ve yorucu bir yetiştirme devrinden sonra tam verimli olacağı sırada meş'um bir tâlih darbesiyle aramızdan ayrılmaması bütün Türk münevverlerini derin bir teessüre uğrattı. O istidat ve o gayretteki insanların pek az yetiştiğini gözönünde tutarsak Suad Baydur'dan boşalan yerin ne geç ve ne zor doldurulacağını kolayca anlarız.

Kendisinden beklenen büyük eser-

¹ Bu hal tercümesi, *Ufuklar* dergisinin Orhan Burian için çıkardığı özel sayıda intişar etmiştir.

² *Ufuklar* dergisinin adı geçen özel sayısında, Orhan Burian tarafından yazılan ve tercüme edilen eserlerin bibliyografyası vardır.

leri verecek kadar ömrü olmıyan Doktor Suad Baydur'dan te'lif ve terceme sahasında bir hayli yazı kalmıştır. Bu arada Hense-Leonard'dan çevirdiği *Helen-Latin eski çağ bilgisi* adlı kitab 1948 de, Edebiyat Fakültesi yayınlarınının 371 sayılısı olarak

Aleksandr Aleksandroviç Vasiliev :

Haber aldığımız göre, tanınmış tarihçilerden Aleksandr Aleksandroviç Vasiliev 30 Mayıs 1953, Cumartesi günü Washington'daki evinde vefat etmiştir. 1867 senesinde Petersburg(Leningrad)' da doğan A. A. Vasiliev 1902 de aynı şehrin üniversitesinden Doktor unvanı ile mezun olmuş ve uzun yıllar Dorpat, Petrograd (Leningrad) Üniversitelerinde profesörlük ettikten sonra 1925 de Amerika'ya hicret etmiştir. Wisconsin Üniversitesinde Eski ve Orta çağlar Profesörü olarak çalışan Vasiliev'in başlıca ihtisas sahasını Bizans tarihi ve bu tarihin de Bizans-İslâm âlemi münasebetleri kısmı teşkil ediyordu. Vaktiyle Rusça olarak neşredildikten sonra İngiliz, Fransız dillerinde de bastırılan meşhur *«Bizans İmparatorluğu Tarihi»* adlı meşhur eseri büyük bir boşluğu doldurmak

Kongre ve Seyahat

IX. Milletlerarası Bizans Tedkikleri Kongresi :

Birincisi Bükreş (1924) de olmak üzere sırası ile Belgrad (1927) Atina (1930), Sofya (1934), Roma (1936) şehirlerinde toplanan ve 1939 da da Cezayir'de yapılması kararlaştırılan VI. Kongrenin, İkinci Dünya harbinin başlaması yüzünden geri bira-

ntişar etmişti. Onun Aristo, Platon, Solon ve Hesiod gibi kadim müelliflerden dilimize çevirdiği bazı eserler Millî Eğitim vekâleti klâsikler serindedir.

M. Cavid Baysun

mazhariyetine ermiş, bu eser İspanyolcadan başka, kısmen dilimize de çevrilmiştir. Her baskısı bir evvelkinden daha tamam olarak ortaya çıkan mezkûr kitab, müellifin ölümünden kısa bir müddet önce, İngilizce olarak bir kere daha ve ilâveii olarak neşredilmişti. Vasiliev'in yine ilk defa olarak Rusça neşredilen Bizans Arab münasebetlerine dair kitabı da Fransız dilinde yeniden basılmaya başlanmıştı ve ilk cildi 1935 de çıkan bu eseri, müellif tamamlamak üzere idi. Muhteif mevzulardaki bir çok makalelerinden başka İustinus I. hakkında da büyük bir kitab meydana getirmiş olan Vasiliev tarafından yazılan eserlerin ekserisininin bize hususî bir ehemmiyeti olduğundan, *Tarih Dergisi'nin* bir sayısında, bu ilim adamının hayatı ve yazıları hakkında etraflı bir tedkik neşretmek niyetindeyiz.

Semavi Eyice

kılması üzerine, harbden sonra Paris (1948), Brüksel (1948), Palermo (1950) da icima eden Milletlerarası Bizans Tedkikleri kongrelerinin dokuzuncusu 1958 senesinin 12-25 nisan tarihleri arasında Selânik'de toplanmıştır. Kongreye Amerika, Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İspanya, İsviçre, İtalya, Türkiye, Yu-

goslavya, Yunanistan gibi memleketlere mensub 300'e yakın âzâ iştirak etmiş ve bunların;ekseriyeti, muhtelif seksiyonlarda çeşitli mevzular hakkında tebliğler okumuştur.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin mûsâde ve yardımıyla iştirak ettiğim bu kongrenin, bütün toplantılarına katılmış olduğum arkeoloji seksiyonunda, memleketimiz ile âlâkah olarak, M. Ramazanoglu tarafından *«Bitinya'da bir Bizans kilisesi»*; A. Maleçkos tarafından *«Bizans damgalı tuğlaları»*; E.Mamboury tarafından *«Çemberlitaş hafriyatı»*; T. Rice tarafından *«Arasta hafriyatı»*; P. Verzone tarafında *«Antalya'da Cuma camii'nin mimari vaziyeti»*; ve bu satırların muharriri tarafından da *«İki eski Bizans kilisesi hakkında bazı düşünceler»* mevzularını üzerinde tebliğler yapılmıştır.

Selânik Üniversitesi tarafından fevkalâde bir surette tertib edilen ve büyük bir intizam içinde cereyan eden bu kongre münasebetiyle birçok toplantılar, sergiler ve eğlenceler de hazırlanmış bulunuyordu. Âzalar, seksiyon toplantıları dışında Selânik'deki eski eserleri gezmişler, 20 nisan'dan itibaren de herbiri üçer gün süren iki büyük tedkik seyahati yapmışlardır. Bunlardan birincisinde Selânik'den hareket ile batı istikametinde Veria (Kara Ferye), Kozani

üzerinden Yunan - Yugoslav hududundaki Kastoria (Kesriye) ya gidilmiş, ve çok karakteristik bir Makedonya kasabası olan bu küçük şehirde iki gece kalmıktan sonra Florina, Edessa (Vodina), Yenice üzerinden Selânik'e dönmüştür. İkinci tedkik seyahatinde ise Selânik'den deniz yoluyla Aynaroz yarımadasına gidilmiş, burada Dohiaru, Diyonisiu ve Vatopedi manastırları gezildikten sonra Taços adasına çıkılmış ve nihayet Kavala üzerinden kara yoluyla tekrar Selâniğe dönmüştür.

Kongrenin son büyük ve umumî toplantısında başlıca iki karara varılmıştır. F. Dölger'in beyanatı neticesinde verilen birinci karara göre, bundan böyle Bizans tedkiklerine dair muntazam bibliyografya Münih'de çıkan *Byzantinische Zeitschrift*'de yer alacağından bu sahada yapılacak bilumum neşriyatın bir nüshasının bu dergiye gönderilmesi istenmektedir. H. Grégoire'in teklifi üzerine verilen diğer karar ise, gelecek Kongrenin toplanacağı yer hususundadır. Türkiye Dış İşleri Vekâletinin dâveti üzerine, gelecek toplantının İstanbul'da yapılmasını kongre ekseriyetle kabul etmiş ve böylece, X. Milletlerarası Bizans Tedkikleri kongresi, 1955 yılında İstanbul'da toplanmak üzere Selânik'deki çalışmalara son verilmiştir.

Semavi Eyice

Arkeoloji ve Tarih bölümlerinin kadim Paflagonya tedkik seyahati :

Bu sene İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin Arkeoloji ve Tarih bölümleri tarafından Anadolu'da kadim Paflagonya bölgesinde bir tedkik seyahati tertib edildi. 10 Haziran 1953 de Prof. Dr. K. Bittel ve Doç. Dr.

Afif Erzen'in başkanlığında olarak yola çıkan heyete Doç. Dr. Jale İnan, Doç. Suad Baydur, Asistan Dr. Semavi Eyice, Asistan Adnan Pekman ile Tarih ve Arkeoloji bölümlerinden bir talebe gurubu dahil bulunmakta idi. 1700 kilometrelik bir mesafe tutan bu 10 günlük otobüs seyahatinde, İzmit, Adapazarı, Gerede, Çerkeş, Kurşunlu,

Kastamonu (Taşköprü, İnebolu), Araç, Safranbolu, Karabük, Bartın, Amasra (Filyos), Çaycuma, Beycuma ve Devrek'den geçilmiş ve yolculuk, Bolu ve Aband üzerinden İstanbul'a nihayet bulmuştur.

Bu arızalı ve ormanlık bölgede, dağların sahile muvazil olması, sahilden memleketin içine nüfuz imkânını vermiyorsa da Bartın gibi bazı derin vadiler de yok değildir ve bunlar Galatya'ya doğru geçit vermektedir.

Yerli bir Anadolu halkı olan Paflagonyalılar ihtimal, Hitit metinlerinde adı geçen Palalar'dır. Nitekim İlgases (İlgaz) ve Gangra (Çankırı) yer adlarının Küçük-Asya dillerine has yer adlarından olması da Paflagonyalılar'ın menşei hakkında delil teşkil edebilir. Tarihen malûm bir çok Paflagonya krallarının cediti Trova kahramanlarından Pylaimenos idi. Bu yerli krallıklar milâddan önce I. asrın sonuna kadar hüküm sürmüşlerdir. Bu bölge halkı sert tabiatle dâima mücadele zorunda kaldıklarından inatçı, çetin, istiklâllerine bağlı kimseler olarak kalmışlardı. Arazinin vaziyeti dolayısıyla Paflagonyalılar sahildeki Yunan kolonilerle kültür münasebetleri te'sis edememişlerdi ve Yunan Kültürünün en yaygın zamanı olan Helenistik devirde bile bu kültür Paflagonya'ya girememişti. Ancak bazı kaynaklara nazaran İmparatorluk devrinde Roma kültürünün buralara nüfuz ettiği anlaşılıyor. Bizans devrinde Komnenos'ların Kastamonu'da yaptırdıkları kale vesâir inşaatı o tarihlerde bu bölgenin hâfız olduğu büyük ehemmiyeti gösterir. Türkler zamanında bir müddet İsfendiyar oğulları idaresinde kalan memleket, Fatih tarafından Osmanlı Devletine ilhak edilmiştir.

Seyahate iştirâk edenler, dört gün

kaldıkları Kastamonu'da bilhassa kayaya mezarlarını, kaleyi, camileri ve müzeyi tedkik etmişler ve bu arada, İsmail Beyin, camii, medrese, kervansaray, müsaferhane ve türbeden mürekkebe te'sisi üzerinde durmuşlardır. Bugün fena bir vaziyette olan bu kıymetli eserlerin ufak bir himmetle harabeden kurtulacağı muhakkaktır ve bu himmetin de bir an evvel gösterilmesi gerektiğini hatırlatmak da vazifedir. Kastamonu kalesi 790 metre yükseliğinde şehre hâkim bir sarp tepe üzerindedir. Komnenos'lar tarafından inşa edildiğini bildiğimiz kalenin ismi Kastrâ Komneni olup, Kastamonu adının bu kelimeden geldiği bellidir.

Seyahatin başlıca problemlerinden biri Kastamonu içindeki kayaya mezarlarının en büyüğü olmuştur. Bu mezarın cephesinde bulunan iki grifonun ortasında ayakta duran figürün mahiyeti anlaşıldığı takdirde mezarın inşa edildiği devri tâyin etmek kabil olacaktı. Nitekim, itfâlie merdiveni ile bu cepheye ulaşmak imkânı bulunmuş ve figürün, zannolduğu gibi kuş değil insan resmi olduğu kanaatine varılmış ve böylece abidenin V. asır ortalarına âid bulunduğuna hükmedilmiştir. İsmail Bey camii altında Şahkayası'nda da bir kaç kaya mezarı mevcuttur ve bunların takriben 50 metre şimalinde tipik bir Frigya fasadı bulunmaktadır ki bu tip fasada, Paflagonya'da ilk defa rastlanıyor. Orta akroterin şekli bakımından halıkın yılanlı mezar dediği fasad, Yazılıkaya (Afyon) daki Frig kaya fasadlarına büyük bir benzerlik göstermektedir. Bu havalide bu tip bir Frig fasadının görülmüş olması tedkik seyahatinin en mühim neticelerinden biridir.

Kastamonu civarında hey'etin dik-

katini çeken abidelerden biri de Kapıkaya mezarıdır. Taşköprü (Pompeopolis) den 10-12 kilometre kadar şimal-i garbi de Süleyman-köyü yakınında bulunan bu abide, vaktin müsaadesizliği yüzünden layikiyle incelenemedi. Bu mezarın frontonunda ve mezar odasının iki yanında bulunan hayvan tasvirleri hem Pers hem Yunan şehirlerinden sızan Yunan tescirini taşıyor. Milâddan önce V. asrın ikinci yarısına âid olduğu hey'et tarafından tahmin edilen bu abide de tedkik seyahatinin şüphesiz en mühim bir neticesini teşkil etmiştir.

Bu seyahat esnasında görülen yerlerden İnebolu (İonopolis = Abonutichos) da göze çarpan hususiyet Grek limanlarının karakteristiki olan çift limandır.

Seyahatin menzillerinden biri bulunan ve çok tedkike muhtaç olduğu halde vakit darlığı dolayısıyla fazla kalınamayan Safranbolu'da Cincihani, Köprülü Mehmed Paşa ve İzzet Paşa camileri gezilmiş, şehir civarındaki bir kaç tümülüs dikkati çekmiştir. Safranbolu'dan Karabük'e giderken yol üstünde kanyonlar arasında paleolitik mağara ağızları vardır. Karabükten sonra Bartın'a, oradan da Amasra'ya gidilmiştir.

Milâddan evvel VII. asırda bir İon müstemlekesi olarak kurulan Sesamos, Lidya'nın yıkılmasıyla İranlılar'ın eline geçmişti. Büyük İskender'den

sonra Dareios'un kardeşi Oksiyatresin kızı Amastris, idaresi altındaki Sesamos'un yerine Amastris'i te'sis etmiştir. Milâddan önce 70 senesine doğru Amastris (Amasra), Paflagonya'nın ileri şehirlerinden biri idi. XIV. asrın sonunda bu şehir bir Ceneviz kolonisi olmuş ve nihayet 1461 senesinde de Fatih Sultan Mehmed tarafından elde edilmiştir.

Amasra'nın biri şarkta, diğeri garpta olmak üzere iki limanı, kasabanın ortaçağdan kalma daracık sokakları ve Ceneviz armaları taşıyan kalesi vardır. Buradaki eserler arasında, şehirden geçen dere üzerinde, Traianus devrinden kalma tünel bakiyesi, eski Nimfeum'un yerinde bazı mimarî parçalar, tarlalar içinde Roma devrine âid, mahiyeti şimdilik meçhul bir muazzam binanın kalıntısı dikkati celb ediyor.

Amasra'yı müteâkib görülen Filyos (Tieion) da ne olduğu henüz anlaşılmanayan büyük bir bina bakiyesi ve akropol surlarının bir kısmı mevcuttur. Paflagonya'nın bilinen yegâne tiyatrosu burada olduğu halde maalesef seyahate iştirâk edenler tarafından görülememiştir. Tiyatronun oturma kademelerinden bazılarının, tünel inşaatında kullanıldığı görülüyor.

Hey'et bundan sonra, Çaycuma, Devrek, Bolu ve Aband üzerinden İstanbul'a avdet etmiştir.

Adnan Pekman

Yazı işleriyle meşgul olanlar:

M. Cavid Baysun — M. Münir Aktepe — H. D. Andreasyan